

Ignacy Dec

"Filozofia człowieka u Dantego :
próba rekonstrukcji na podstawie
pism Konstantego Michalskiego",
Wojciech Paluchowski, Kraków 2000
: [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 9/1, 182-184

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

o człowieka. Autor proponuje odpowiedzi, inspirowane chrześcijańską myślą etyczno-moralną, która wydaje się być nie tylko konsekwentnie teologiczna, ale również konsekwentnie ekologiczna.

Ks. Machinek swe rozważania rozpoczyna od istotnego pytania: kiedy człowiek staje się osobą? Rozstrzygnięcie tego problemu jest niezwykle ważne, ponieważ stanowi podstawę kwalifikacji moralnej działań dotyczących owej nienarodzonej jeszcze istoty ludzkiej. W dalszej części pracy podjął się niezwykle trudnego zadania przedstawienia zagadnień moralnych związanych z zapłodnieniem *in vitro*, klonowaniem organizmów, terapią genową, diagnostyką prenatalną, poruszył również bardzo istotny problem aborcji. Z racji szeregu kontrowersji istniejących wśród lekarzy, genetyków oraz etyków zajmujących się moralnymi aspektami czy to zapłodnienia *in vitro*, czy klonowania, zajęcie jednoznaczne-go stanowiska nie zawsze jest możliwe. Toteż przedstawienie, przez autora niniejszego opracowania, nauki Kościoła należy uznać za ze wszech miar pożądane i uzasadnione.

Pod względem redakcyjnym książka zasługuje na szczególne polecenie, zarówno dla czytelników, którzy chcą dokładnie poznać poruszane zagadnienia, jak i dla osób, które chcą przeczytać książkę szybko, na końcu każdego rozdziału bowiem jest podane streszczenie zatytułowane „jednym słowem”. Ważne są także krótkie podrozdziały zawierające głos Kościoła w omawianej sprawie. Z tego względu praca ks. Machinka zasługuje na szczególną uwagę. Przejrzystość redakcyjna oraz poruszana tematyka czyni książkę bardzo ciekawą i łatwą do czytania.

Dzieło M. Machinka należy polecić nie tylko teologom czy studentom teologii, ale również lekarzom oraz osobom związanym zawodowo z zapłodnieniem *in vitro* i diagnostyką genetyczną.

ks. Tadeusz Reroń

Wojciech Paluchowski CM, *Filozofia człowieka u Dantego. Próba rekonstrukcji na podstawie pism Konstantego Michalskiego*, Kraków 2000, ss. 237

Antropologia filozoficzna wzbogaciła się o kolejną pozycję książkową, tym razem historyczną. Jest nią monografia poświęcona filozofii człowieka wybitnego, włoskiego poety i myśliciela przełomu XIII i XIV Dantego Alighieri (1265-1321). Autorem książki jest Wojciech Paluchowski, członek Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie, adiunkt przy Katedrze Etyki na Wydziale Filozofii Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Główny cel rozprawy – jak zaznacza autor we *Wprowadzeniu* – stanowi rekonstrukcja dantejskiej filozofii człowieka na podstawie pism wybitnego polskiego mediewisty, ks. Konstantego Michalskiego (1879-1947). Postawiony problem może wydawać się na pierwszy rzut oka trochę zaskakujący i może niezbyt ambitny. Autor bowiem podejmuje się zadania zrekonstruowania antropologii Dantego nie na podstawie tekstów źródłowych wielkiego Florentczyka, ale na podstawie pism ks. Konstantego Michalskiego. Jest to więc jakby rekonstrukcja pośrednia. Autor rozprawy próbuje wprawdzie uzasadnić swoje przed-

sięwzięcie, ale podaje racje o charakterze raczej subiektywnym. Dziedzina zainteresowań – jak wyznaje – została mu zasugerowana przez jego bezpośrednich mistrzów w filozofii: ks. prof. Aleksandra Usowicza i ks. prof. Józefa Tischnera. Oni to właśnie uważali ks. Konstantego Michalskiego za najwybitniejszego znawcę myśli Dantego w Polsce, który potrafił z pism wielkiego Florentczyka wydobyć główne idee antropologiczne.

Rozprawa autora składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy przedstawia historyczno-filozoficzne tło zagadnienia. Ukazuje nieprzemijającą wartość i aktualność dantejskiej wizji człowieka i świata. Zapoznaje czytelnika ze studiami nad myślą Dantego w Europie w ostatnich dwóch stuleciach. Uwzględnia także dantologię polską.

Rozdział drugi jest próbą całościowego spojrzenia na filozoficzny aspekt twórczości pisarskiej Dantego, ze szczególnym uwydatnieniem jego antropologii. Fundamentalny opis człowieka wyraził autor w następujących tezach antropologicznych: człowiek mieszkańcem dwóch światów, cel życia ludzkiego i interpretacje dantejskiej filozofii człowieka. Prezentacja idei antropologicznych w powyższych tezach, którą przedłożył autor za ks. Konstantym Michalskim, odbiega od prezentacji antropologii Dantego dokonanej przez E. Gilsona, który to w swojej rekonstrukcji tejsze antropologii posłużył się metodą analityczną, dokonując analizy jego poszczególnych dzieł.

W rozdziale trzecim autor dokonał zestawienia naczelných idei konstytuujących antropologię Dantego, wedle klucza zastosowanego przez ks. Konstantego Michalskiego. Idee te układają się w następujący porządek: szlachectwo człowieka, *nobilita* i miłość, *eros* i *caritas*, *eros* filozoficzny, człowiek *cor inquietum* oraz zagadnienie piękna poetyckiego.

Rozdział czwarty rozprawy stanowi swoistą rekapitulację rozważań poprzednich rozdziałów. Autor stara się tu ukazać specyfikę dantejskiej antropologii, jej filozoficzne i egzystencjalne inspiracje oraz etyczną perspektywę, która jest jej szczególnym rysem charakterystycznym.

Zakończenie rozprawy stanowi swoiste *resume*. Jeszcze raz, ale nieco w inny sposób niż poprzednio, jest tu uwydatniona specyfika antropologii Dantego w kontekście interpretacji innych komentatorów. Rozprawa kończy się zestawem bibliograficznym, w którym są wyróżnione źródła (tyczące dwóch autorów: Dantego Alighieri i Konstantego Michalskiego) i literatura pomocnicza.

Praca ks. Wojciecha Paluchowskiego posiada zatem przejrzystą konstrukcję. Napisana jest dobrym, jasnym językiem. Charakteryzuje się poprawnym tokiem rozumowania. Nie natrafiamy w niej na przeskoki myślowe i zawieszony wątki. Zaufanie do czytelnika budzi także bogata dokumentacja źródłowa, czerpana nie tylko z dzieł polskojęzycznych, ale i zagranicznych, chociaż te ostatnie – zestawione w spisie bibliograficznym – nie zostały z pewnością w zadowalający sposób wykorzystane.

W aspekcie merytorycznym rozprawa ks. Paluchowskiego również posiada niekwestionowane walory naukowe. Autor wywiązał się z postawionego zadania znakomicie. Potrafił zasadnie i z pewnym dystansem zrekonstruować wizję człowieka Dantego na podstawie pisma ks. Konstantego Michalskiego. Z jego dzieł powybierał te wątki, które uchodzą za najbardziej charakterystyczne dla dantejskiej koncepcji człowieka. W toku prezentacji znajdujemy uwagi porządkujące i oceniające, co może świadczyć o dużym doświadczeniu naukowym autora. Wykonanie postawionego sobie zadania wymagało nie-malego trudu przebrnięcia przez materiał źródłowy, który stanowiły zarówno pisma Dan-

tego, jak i ks. Michalskiego. Lektura pracy przekonuje nas, że autor porusza się bardzo swobodnie po umysłowych drogach myślenia badanych myślicieli.

Zaprezentowana przez autora Dantego wizja człowieka nie jest ściśle filozoficzna, ale także teologiczna, jako że Dante w swoich poetyckich, wizjonerskich tekstach ukrywał idee zarówno filozoficzne, jak i teologiczne.

Praca jest godna polecenia nie tylko historykom filozofii średniowiecznej, ale także tym wszystkim, którzy poszukują pełniejszej prawdy o człowieku.

ks. Ignacy Dec

Ks. Joachim PIEGSA MSF, *Człowiek – istota moralna. Prawda i wierność, godność życia ludzkiego, prawo do życia i ochrona życia, płciowość jako dar i zadanie*, tłum. R. Bigdon, G. Wenzel, t. III, Opole 2000, ss. 346

Ks. prof. J. Piegsa jest kierownikiem Katedry Teologii Moralnej Uniwersytetu w Augsburgu. Jego kierunki badań: teologia życia i rodziny, problemy etyczne nauk przyrodniczych i technicznych, zaowocowały licznymi pracami na ten temat. Na szczególną uwagę zasługuje jednak jego dzieło życia, jakim jest podręcznik teologii moralnej. W języku niemieckim ukazało się ono w 1998 r. w trzech tomach, pt. *Der Mensch – Das Moralische Lebewesen*. Na język polski został przetłumaczony jedynie tom trzeci.

W pierwszym tomie *Teologii moralnej* omówione zostały fundamentalne zagadnienia moralności. Tom drugi poświęcony został relacji człowieka do Boga, tj. treści pierwszych trzech przykazań Dekalogu, ujętych w ramach cnót wiary, nadziei i miłości.

Tom trzeci obejmuje trzy kręgi zagadnień, które w życiu chrześcijanina odgrywają szczególną rolę. Jest to najpierw zagadnienie prawdy (VIII przykazanie Dekalogu), bez której nie ma porozumienia w życiu prywatnym czy publicznym ani dialogu z ludźmi innych przekonań. Autor podkreśla potrzebę umiłowania prawdy: myślenia w prawdzie, mówienia prawdy i życia w prawdzie. Omawia m.in. takie zagadnienia szczegółowe, jak: zło kłamstwa, prawo do prywatności, tajemnicę spowiedzi i kwestię mówienia prawdy choremu.

Drugi, ważny w dzisiejszym świecie krąg zagadnień, dotyczy V przykazania Dekalogu: „Nie zabijaj”. Autor mówi w nim o godności osoby ludzkiej, o wynikających z niej prawach, zwłaszcza prawie do życia od momentu poczęcia aż do późnej starości. Bóg bowiem domaga się poszanowania prawa do życia każdego człowieka, także chorego, starego i niepełnosprawnego, jak i odpowiedniej ochrony życia. Nie pomija też ks. Piegsa takich ważnych zagadnień, jak: odpowiedzialne rodzicielstwo, diagnostyka prenatalna, zdrowie, transplantacja narządów, eutanazja i śmierć.

Trzeci krąg dotyczy zagadnień płciowości, bycia mężczyzną i kobietą, przede wszystkim w małżeństwie (VI i IX przykazanie), ale także w rodzinie (IV przykazanie). Są to bardzo ważne zagadnienia, gdyż rodzina jest pierwszą komórką społeczną, a jej znaczenie jest podstawowe dla państwa. Również Jan Paweł II nieustannie uczy, że „droga Kościoła wiedzie przez rodzinę”. Autor omawia w tej części książki pojawiające się coraz częściej zjawisko małżeństw na próbę, zagrożenia płynące ze strony pornografii i dewiacji seksu-